

bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi

bitig Journal of Faculty of Letters

(Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 5, Haziran/June 2023)

Kent ve Kadın: Türk Kültüründe Gün Olgusu

Dediçok, Nükte Sevim (2023), Kent ve Kadın: Türk Kültüründe Gün Olgusu, Çanakkale: Har Akademi Yayınları

Emine KALENDER

Arş. Gör.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

eminekalender@ktu.edu.tr

 ORCID 0000-0001-8905-466X

Kitap incelemesi/Book review

Geliş Tarihi/Received: 25.05.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 27.05.2023

Atıf/Citation

Kalender, Emine (2023), "Kent ve Kadın: Türk Kültüründe Gün Olgusu", *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (5), 124-127

Kadın odaklı bir toplantı biçimi şeklinde değerlendirilebilecek olan günler, kültürel yaratım ve aktarım ortamı olarak gelenekte yerini alır. Geleneğin yaratılması, yaşatılması, pekiştirilmesi ve devamı noktasında katkı sağlayan günler, kent folkloru dâhilinde incelenir.

Kırsal alandaki serbest zamanlı çalışma ortamı, kadınlar arasında teklifsiz ziyaretlere izin verirken, kentte çalışma saatlerinin belirli olması ve kadının çalışma hayatına dâhil olmasıyla birlikte planlı hâle gelmiştir (Büyükokutan 2012: 119). Böylece düzenli aralıklarla yapılan buluşmalar şeklini alan gün, kent kadınlarının boş zaman aktivitesi (Tezcan 2000: 233) olarak sürdürülmeye devam eder.

Kent, kent folkloru, kadın ve gün konularını odağa alan sınırlı

çalışmalara Dr. Öğr. Üyesi Nükte Sevim Derdiçok tarafından kaleme alınan *Kent ve Kadın: Türk Kültüründe Gün Olgusu* adlı eserle bir yenisi eklenmiştir. Eser, yazarın 2022 yılında Prof. Dr. Mehmet Temizkan danışmanlığında tamamladığı Kent Folkloru: Kadın Günlerinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi adlı doktora tezinin kitaplaşmış hâlidir. 2023 yılının ocak ayında Hars Akademi Yayınları tarafından 332 sayfa olarak basılan eser, giriş, sonuç ve kaynakça dışında beş bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın *giriş* bölümünde yazar, günlerin kültürel arka planının göz ardı edilip sadece kısır yenilen ve dedikodu yapılan toplantılar olduğu yanılığine karşı çıkarak (genellikle) kadınlara özgü kültürel bir yaratım ve aktarım ortamı olduğu tezini ortaya koyar ve çalışmanın çerçevesini çizer. Buna göre çalışma, İzmir ilinin çeşitli semt ve ilçelerinden seçilen 65 örneklem gün grubu ve 151 kaynak kişiden alan araştırması yoluyla elde edilen veriler ışığında işlevsel halk bilimi kuramına göre oluşturulmuştur. Yazar ayrıca kaynak kişilerin medeni durumu, eğitim seviyeleri, memleketleri, iş hayatları, yaş aralığı, cinsiyetleri, ekonomik durumları gibi günün yapısını doğrudan ve dolaylı yoldan etkileyen faktörleri tablolar yoluyla okuyucuya sunar.

Çalışmanın birinci bölümünde yazar, eserin temelini oluşturan kent, kent folkloru ve gün kavramlarını ele alarak okuru konuya hazırlar. *Kent*, *Kadın* ve *Gün* başlığını taşıyan bu bölümde kent ve kent folkloru hakkında bilgi verilirken kırsal ve kent arasındaki ayırım da ele alınır. Böylece yazar, günlerin neden daha çok kentli kadınların boş zaman aktiviteleri olduğu konusuna açıklık getirir. Ayrıca bu bölümde günün tarihsel süreçte yaşadığı değişim ve zaman içerisinde literatürde hangi adlarla yer aldığı, toplanma amacına ve katılımcıların birbirleriyle olan ilişki biçimlerine göre günlerin çeşitlerine ve günlerle ilgili yapılmış akademik çalışmalara da yer verilir.

Çalışmanın ikinci bölümü, *Günlerin Yapısal Kısımları ve Uygulanması* adını taşır. Bu bölüm kendi arasında yapısal özellikler ve uygulanma olarak iki kısma ayrılır. İlk kısımda günlerin ekonomik durum, kişilik, mekân seçimi, yeme-içme, giyim kuşam, tasarruf aracı, iletişim, eğlence gibi yapısal özellikleri ayrıntılarıyla ele alınır. Bu bölümde yazarın araştırmacı kimliğiyle dâhil olduğu 65 gün grubu hakkında

katılımcıların sayısı, yaş aralıkları, doğum yerleri, iş hayatları ve medeni hâlleri ile ilgili bilgiler verilerek katılım sağlanan örneklem günlerin bağlamsal özellikleri okuyucuya tanıtılır. Günlerin bağlamsal özelliklerinin çeşitliliği farklı gün gruplarının oluşmasına neden olur. Heterojen bir yapıya sahip olan kent, pek çok kimlik tipini bünyesinde barındıran bir özelliğe sahiptir. Bu durum her kesimden insana hitap eden gün gruplarının oluşmasını sağlar. Böylece kadınlar kendi kimlik özelliklerine benzer yapıdaki kişilerin çoğunlukta olduğu gün gruplarına dâhil olurlar. Söz gelimi çalışan kadınların dâhil olduğu gün grupları bir araya gelinmeyen sadece para toplanan, sosyoekonomik işlevin ön planda tutulduğu günlerdir. Çalışmayan kadınların çoğunlukta olduğu günler ise sosyalleşmenin ön planda olduğu yapıdadır. Günler, dâhil olunan sosyal yapının mikro boyuttaki hâlidir ve bu sosyal yapı günlerin, yapısal ve bağlamsal (yeme-içme, giyim, tasarruf aracı, iletişim, mekân seçimi vb) özelliklerini doğrudan etkilemektedir. İkinci kısımda yazar günlerin uygulanışını, gün öncesinden başlayarak aşamalarıyla ele alır. Buna göre gün, katılımcılar arası haberleşmeden başlar ve gün sonrası temizlikle son bulur. Tüm bu aşamaların kurallı bir yapısı vardır. Söz gelimi ikramların dışarıdan alınması çoğunlukla hoş karşılanmazken, misafirlerin ağırlanması sıcak ve samimi olmalı, misafirperverlik kültürel yaratıma uygun olarak devam etmelidir.

Günlerdeki Sözlü Kültür Ürünleri ile Halk İnanış ve Uygulamaları adını taşıyan üçüncü bölümde gün ortamında icra edilen sözlü kültür ürünleri olan efsane, atasözü ve deyim, kişisel deneyim anlatısı, fıkra, dedikodu ve halk inanışlarına yer verilir. Gün dâhilinde icra edilen her sözlü kültür ürününün bir işlevi vardır. Söz gelimi dedikodu, katılımcılar arasındaki eğlence ihtiyaçlarını karşılarken dayanışmayı da beraberinde getirir. Yine genellikle müstehcen olarak seçilip anlatılan fıkralar, eğlence ihtiyacını karşılarken ataerkil toplumda bastırılan cinselliğin konuşulabilmesi ise katılımcılarda rahatlama sağlar. Kültürel yaratım ve aktarım ortamı olmalarıyla günler, halk inanış ve uygulamalarının pekiştirilmesinde de etkilidir. Katılım sağlanan günlerde en çok aktarılan halk inanış ve uygulamaları halk hekimliği, halk mutfağı ve geçiş dönemleriyle ilgili inanış ve uygulamalardır.

Dördüncü bölüm günlerin işlevleriyle ilgilidir. Buna göre günlerin sosyo-kültürel, ekonomik, psikolojik ve eğitimsel olmak üzere dört temel işlevi vardır. İnsan yapısı gereği sosyal bir varlıktır ve sosyalleşme ihtiyacı vardır ancak ataerkil kültürlerde kadının mekânı genellikle ev gibi kapalı ortamlardır (Özener 2017: 31-33). Kendi hemcinsleriyle ev gibi kapalı mekânlarda düzenlediği günler, kadınların sosyalleşme ihtiyacını büyük oranda karşılamaktadır. Sosyalleşmenin yaşandığı günler sayesinde kadının eğlence, dayanışma, boş zamanın değerlendirilmesi, yeni kişilerle tanışma, kendini ifade edebilme ihtiyaçları da karşılanmış olur. Günlerin temel işlevlerinden biri de ekonomiktir. Düzenlenen pek çok günün temel amacı tasarruf araçları (altın, para, gıda malzemesi vs) biriktirmektir. Gün sayesinde katılımcıların eline toplu şekilde geçen tasarruf araçları kadını ekonomik anlamda özgürleştirir ve kadına maddi anlamda güvence sağlar. Günlerin bir diğer işlevi sosyalleşmeye bağlı psikolojik rahatlama değildir. Kadın gün sayesinde yeteneklerini hemcinslerine sergiler dolayısıyla kendini kabul ettirir ve özgüven kazanır. Ayrıca sosyalleşen kadın, günlük işlerinden sıyrılarak dinlenirken gün grubu içerisine dâhil olmasıyla da aidiyet duygusu kazanır. Kendi sosyal kimliğine benzer kadınlarla bir araya gelerek yalnızlıktan kurtulan kadın günlerdeki dertleşme ortamı sayesinde bir çeşit terapi görerek rahatlama sağlar. Yine gün sırasında anlatılan fıkralar, müzik ve dans ile sağlanan eğlence ortamı da kadının eğlence ihtiyacını karşılarken psikolojik rahatlama getirir. Günlerin temel işlevlerinden bir diğeri de eğitimseldir. Kültürel bir aktarım ortamı olan günler sayesinde kadın informal bir eğitim sürecine girer. Günler sayesinde kadın başta halk hekimliği uygulamaları olmak üzere yemek tarifleri, sofrada adabı, misafir ağırlamanın

incelikleri, yeni örgü modelleri, fıkra, atasözü gibi sözlü edebiyat ürünlerini öğrenir. Böylece kadın kendi yaşamı için gerekli olan bilgileri kendi sosyal düzeyine benzeyen diğer gün katılımcıları sayesinde öğrenerek eğitilir.

Günlerde Meydana Gelen Değişim ve Günlerin Sürdürülebilirliği adını taşıyan son bölümde ise günlerin değişim ve dönüşüm sayesinde sürdürülebilir olduğundan bahsedilmiştir. Toplum ve kültür, yapısı gereği sürekli değişim hâindedir. Toplumda ve kültürde meydana gelen bu değişimler bir kültür aktarım ortamı olan günlere de yansır. Söz gelimi günler, başlangıçta kabul günü adıyla anılır ve ekonomik işlev etkin değildir. Zamanla kabul günleri, gün adını almış ve ekonomik işlev ön plana çıkmıştır. Gelişen teknolojinin sağladığı yenilik ve imkanlar, günlerin içeriğinde de birtakım değişimlere sebep olmuştur. Söz konusu yenilikler ikramların çeşitlenmesinden giyim kuşama, iletişimden gün mekânlarına kadar günün pek çok unsuru değişime uğratmıştır. Günlerin sürdürülmesinde en önemli etkenlerden birisi de kadına ekonomik yönden özgürlük ve güven sağlamasıdır.

Sonuç bölümünde çalışmasını genel olarak değerlendiren yazar, eğlendirme, bilgilendirme, ekonomik fayda, sosyalleşme, rahatlama işlevleri sayesinde günlerin mikro boyutta bir kültür ortamı olduğu sonucuna varır. Eser, kent, kent folkloru ve günler konusunda yapılmış sayılı çalışmalardan biri olması noktasında alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlamıştır. Yazarın, akademik çalışmalardaki alışılmış üslubun aksine ben dilini seçerek gün ortamının samimiyetini eserine taşıması, okura keyifli bir okuma imkânı sunması noktasında dikkat çekicidir. Kent folkloru ve gün konularında başarılı bir değerlendirme içeren eserin, alanda yapılacak nice çalışmalara kapı aralaması dileğiyle...

Kaynaklar

- Büyükokutan, Aslı (2012), Geleneksel Altın Günlerine Halkbilimsel Bir Yaklaşım: "Muğla Örneği", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (14), 117-133. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kdeniz/issue/16861/175517>
- Derdiçok, Nükte Sevim (2022), *Kent Folkloru: Kadın Günlerinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi*, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Derdiçok, Nükte Sevim (2023), *Kent ve Kadın: Türk Kültüründe Gün Olgusu*, Çanakkale: Hars Akademi Yayınları.
- Tezcan, Mahmut (2000), *Türk Ailesi Antropolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi.